

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์นั้นไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด ในการอยู่ร่วมกันนั้นมักจะเกิดความขัดแย้งและการกระทบกระทั่งกันอยู่เสมอ ซึ่งหากให้มีการแก้ไขปัญหากันเองก็ย่อมจะทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบความประพฤติของมนุษย์ในสังคม หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็คือ “กฎหมาย” ดังคำกล่าวในภาษาลาตินที่ว่า “Ubi societas, ibi jus” ซึ่งแปลว่า “ที่ไหนมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย” ทั้งนี้ กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมที่สร้างขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ค้ำครองประโยชน์ของเอกชนและประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะเขียนขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเกิดจากจารีตประเพณี ก็ล้วนแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่บุคคลในสังคมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามทั้งสิ้น โดยกฎหมายที่เกิดขึ้นในระยะแรกๆ นี้มักจะเกิดขึ้นจากเหตุผลทางศีลธรรม (Moral Reason) เป็นส่วนใหญ่

กฎหมายลักษณะละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์ที่จะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับประโยชน์ทางการเงินหรือทางเศรษฐกิจให้อยู่ในสถานะที่เขาพึงจะได้รับถ้าได้มีการชำระหนี้โดยสมบูรณ์หรืออย่างน้อยก็ให้ใกล้เคียงมากที่สุดเท่าที่พึงจะกระทำได้เพื่อทำให้ความเสียหายหมดไปหรือให้กลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนมีการละเมิดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่เนื่องจากในปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้รูปแบบของการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นนั้นมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำพ่วงกฎหมายลักษณะละเมิดปัจจุบันที่ใช้บังคับอยู่มาเป็นระยะเวลานานกว่า 80 ปี อาจไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายที่แท้จริงให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น กฎหมายลักษณะละเมิดจึงต้องมีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเพื่อสอดคล้องกับรูปแบบของการกระทำละเมิดที่เปลี่ยนแปลงไป จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายลักษณะละเมิดนอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาความเสียหายและปกป้องคุ้มครองสิทธิ ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวางนโยบายเพื่อปกป้องและให้ความคุ้มครองแก่สังคมและประชาชนในด้านต่างๆ นอกจากนี้ กฎหมายลักษณะละเมิดยังเป็นกฎหมายที่ช่วยคุ้มครองสิทธิ

ประโยชน์ใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ประชาชนและสังคม รวมไปถึงทำหน้าที่ยับยั้ง ป้องกันมิให้มีพฤติกรรมกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคมซ้ำอีก ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันได้มีการพัฒนากฎหมายเฉพาะขึ้นมาเป็นจำนวนมาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครอง แก่ไขและเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการละเมิดในสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ร่างพระราชบัญญัติเพื่อความรับผิดชอบจากสินค้าไม่ปลอดภัย ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายจากการรับบริการสาธารณสุข เป็นต้น กฎหมายที่บัญญัติขึ้นนี้มักจะมีเจตนารมณ์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองบุคคลในสังคม ซึ่งโดยแท้จริงแล้วกฎหมายเหล่านี้ได้พัฒนามาจากพื้นฐานความรับผิดชอบทางละเมิดนั่นเอง จึงแสดงให้เห็นถึงปัญหาของกฎหมายลักษณะละเมิดที่ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการตีความ การนำกฎหมายลักษณะละเมิดมาใช้ในการฟ้องร้องผู้กระทำความผิด การพิสูจน์ความรับผิดชอบทางละเมิด

มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะละเมิด ในกรณีที่ผู้เสียหายต้องการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือโจทก์มีภาระในการพิสูจน์ว่า จำเลยได้มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อย่างไร หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นดังเช่นว่านั้นได้ก็ย่อมจะเป็นฝ่ายที่ต้องแพ้คดีไปโดยไม่ได้รับการเยียวยา ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นไปตามหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งถือว่าชอบด้วยเหตุผล แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กฎหมายลักษณะละเมิดไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายได้ นั่นคือ ปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากในคดีละเมิดโจทก์มีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยผู้ทำละเมิดเป็นฝ่ายผิด คือ มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ ซึ่งการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อนี้เองที่ทำให้โจทก์ต้องประสบความยากลำบากในการพิสูจน์ให้ศาลเห็น และในบางกรณีโจทก์ไม่มีทางพิสูจน์ได้เลย เพราะสาเหตุของการละเมิดนั้นอาจอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยผู้ก่อเหตุหรือผู้กระทำละเมิด แต่เพียงฝ่ายเดียว หรือแม้ว่าโจทก์จะสามารถพิสูจน์ว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นจริง แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และในเหตุการณ์นั้นมักจะหาพยานบุคคลได้ยากหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว พยานรวมทั้งโจทก์อาจจำเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุหรือรายละเอียดต่างๆ ไม่ได้ ซึ่งบ่อยครั้งที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ทำให้ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีไปโดยไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาแต่อย่างใด ประกอบกับสังคมในปัจจุบันมีลักษณะของการละเมิดเกิดขึ้นหลายรูปแบบและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีตอันส่งผลกระทบต่อประชาชน

ตัวอย่างเช่น กรณีที่จำเลยดำเนินกิจการขนาดใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่จากต่างประเทศเข้ามาใช้ ซึ่งมีแต่เพียงผู้ชำนาญของบริษัทจำเลยเท่านั้นที่ทราบเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว โจทก์ย่อมไม่อาจจะเข้าใจระบบการดำเนินงานของจำเลยได้ดีพอ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียเปรียบแก่โจทก์ในการพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากความผิดของจำเลย จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่นประกาศใช้หลายฉบับ ซึ่งหากผู้ใดทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ นอกจากจะต้องรับโทษที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นแล้ว หากการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นด้วยแล้ว ผู้ทำละเมิดอาจจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการกระทำละเมิดดังกล่าวเช่นกัน

จากการศึกษากฎหมายลักษณะละเมิดของไทยพบว่า มาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of fault) ที่ช่วยลดภาระในการพิสูจน์ของโจทก์ โดยให้โจทก์พิสูจน์แต่เพียงว่า ความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ก็เพียงพอที่จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิด โจทก์จึงไม่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด จึงเป็นการลดภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวแทน แต่ในทางปฏิบัติพบว่า มีการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในคดีละเมิดจำนวนค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจมีสาเหตุจากผู้ใช้กฎหมายไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของมาตรานี้ ถ้าหากพิจารณาปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้งก็จะพบว่า ในการศึกษากฎหมายมักจะไม่ค่อยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญและการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในลักษณะคดีของมาตรา 422 เท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อผู้ศึกษากฎหมายเหล่านี้ไปประกอบวิชาชีพกฎหมายในสาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จึงไม่ได้นำข้อสันนิษฐานความผิดของมาตรา 422 ไปปรับใช้ในคดีละเมิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ทำให้ปรากฏผลที่ตามมาคือ มีคำพิพากษาจำนวนน้อยมากที่ได้มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 มาปรับใช้เพื่อลดภาระการพิสูจน์ในประเด็นที่ว่ามีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อไปให้จำเลยเป็นผู้มีภาระในการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานความผิดดังกล่าว อีกทั้งในคำพิพากษาฎีกาบางฉบับได้มีการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในลักษณะเป็นความรับผิดทางละเมิดที่มีลักษณะเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากมาตรา 420 ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้กฎหมายได้นำมาตรา 422 มาปรับใช้เพียงเพื่อเป็นการอธิบายคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” เท่านั้น เพื่อต้องการเน้นให้เห็นว่า จำเลยได้มีการกระทำโดยผิดกฎหมาย โดยการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องโจทก์ ทำให้

โจทก์ได้รับความเสียหาย เพื่อให้ครอบครัวประกอบความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 เท่านั้น โดยมีได้พิจารณาว่า กฎหมายที่จำเลยฝ่าฝืนนั้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อที่จะปกป้องบุคคลอื่น ตามที่มาตรา 422 มุ่งหมายที่จะให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายนั้นเป็นผู้ผิด จึงทำให้ในคดีละเมิดเหล่านี้มิได้มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดของมาตรา 422 มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางคดีอย่างแท้จริง

ปัญหาและข้อจำกัดในการนำมาตรา 422 ประการที่สำคัญนั้นเกิดจากความไม่ชัดเจนของคำว่า “กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ซึ่งเป็นการบัญญัติไว้อย่างกว้างทำให้ผู้ใช้กฎหมายไม่สามารถทราบได้ว่า กฎหมายที่มีลักษณะเช่นใดบ้างที่เป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามเจตนารมณ์ของมาตรา 422 และบัญญัติอยู่ในกฎหมายฉบับใด ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละฉบับจึงต้องมีการตีความว่ากฎหมายที่นำมาฟ้องร้องนั้นเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความในมาตรา 422 หรือไม่ ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากแก่โจทก์ในการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในการดำเนินคดี

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของมาตรา 422 ซึ่งมีหลักการสอดคล้องกับกฎหมายลักษณะละเมิดที่มีหลักการมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหาย โดยการนำกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และกฎหมายพิเศษที่ผู้เขียนได้ค้นคว้ามานี้ก็ล้วนแต่มีการนำมาปรับใช้ไม่น้อยแต่เป็นการนำมาปรับใช้กับมาตรา 420 ซึ่งเป็นการสร้างภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้เสียหายโดยไม่จำเป็น ในเมื่อเรามีบทบัญญัติกฎหมายที่วางหลักการเป็นช่องทางในการลดภาระการพิสูจน์แล้วก็ควรจะนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สมดังเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวนี้

1.2 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาจะมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความหมายของกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น แนวทางในการใช้การตีความกฎหมายเพื่อนำมาวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงต่างๆที่เกิดขึ้นโดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ความเป็นมาในการร่างบทบัญญัติมาตราดังกล่าว หลักเกณฑ์การใช้บังคับมาตรา 422 ของไทย โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายแพ่งเยอรมันซึ่งเป็นต้นร่างของบทบัญญัติมาตราดังกล่าว และวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางที่ควรนำมาใช้ในการตีความคำว่า “กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น”

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงหลักกฎหมายของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคล พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการใช้การตีความกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วงการกฎหมายไทยได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามบทบัญญัติมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาปรับใช้ในคดีละเมิด

1.4 วิธีการศึกษา

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาความเป็นมาในการยกร่างบทบัญญัติมาตรา 422 โดยการเทียบเคียงกับมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นว่ามีลักษณะใดนั้น โดยอาศัยการค้นคว้าวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการศึกษา และตำรากฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งเป็นภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลไทยและต่างประเทศ รายงานการประชุมกรรมร่างกฎหมาย แนวความคิดของนักกฎหมาย โดยได้นำมารวบรวมและวิเคราะห์หาแนวทางในการใช้การตีความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 โดยจะกล่าวถึงกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบ